

Ольга Катола

ПУБЛІЦИСТИКА ІВАНА ФРАНКА: КРАМОЛЬНІ ДУМКИ НА ТЛІ СУЧАСНОСТІ

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10\(28\)-25](https://doi.org/10.37222/2524-0331-2020-10(28)-25)

Досліджено маловідому публіцистику І. Франка, яка висвітлює комплекс проблем україноцентричної спрямованості, що, проскрибовані у період радянського тоталітаризму, значною мірою не вирішені й досі. Акцентовано найважливіше у цьому контексті: особливості формування національної самосвідомості українства кінця XIX — початку XX ст. як важливого чинника у вирішенні питань державної самостійності.

Ключові слова: Іван Франко, публіцистика, національний ідеал, державна самостійність, малоросійство та москвофільство, соціал-демократична ідеологія, історична пам'ять, виклики сучасності.

Геній Івана Франка, який реалізовувався у вкрай складних життєвих обставинах, яскраво проявився і в діапазонно широких сферах інтелектуальної діяльності — прозі, поезії, драматургії, публіцистиці, історії, філософії, літературознавстві, мистецтвознавстві, економіці тощо. Літературні та наукові здобутки цієї знакової постаті українського світу аналізували дослідники, що представляли кілька поколінь наукової спільноти як в Україні, так і поза її межами. Особливу увагу у зв'язку з проблематикою та суспільно-політичним резонансом приділялося такому потужному пласту Франкової духовної спадщини, як публіцистика.

Наукові дослідження публіцистичного доробку І. Франка з огляду на масштаб цієї особистості та її значення для позиціонування України у світі як європейської країни з високим духовним і культурним надбанням формують цікавий пласт текстів різнопланової спрямованості.

Необхідно відзначити наявність кількох напрямів франкознавчих шкіл як на українських теренах, зокрема у радянський період, так і закордоном. Серед науковців, що внесли помітну лепту у вивчення цієї проблематики, — дослідники міжвоєнної доби, радянської та діаспорної шкіл: Р. Заклинський, С. Смаль-Стоцький, М. Лозинський, В. Дорошенко [2], М. Возняк, А. Крушельницький,

Є. Онацький, О. Білецький, М. Нечиталюк [7], М. Пархоменко, Б. Кравців [4], Ю. Лавріненко, Я. Грицак [1], О. Забужко [3], Ф. Медвідь [5], Я. Мельник [6], З. Франко [10], О. Семків [8], Г. Синичич [9]. Однак з огляду на певні історичні обставини об'єктом уваги багатьох науковців, насамперед радянської школи, були тексти, що, пройшовши ідеологічну цензуру, були надруковані у 20- та 50-томнику зібрань його творів. Доступ до заборонених для вивчення статей і праць публіциста відкрився вже у новітню добу історії України. Уважний аналіз дозволив зробити висновок: необхідно зрев'юзувати численні попередні дослідження, зняти ідеологічні мертвотні нашарування, які знищували вільну творчу думку великого українця, і повернути у науковий дискурс як його надихаючу аналітику, так і геніальні прозріння щодо майбутнього України.

Приводом для появи на шпальтах львівських видань полеміки між І. Франком та Лесею Українкою (під крипт. Н. С. Ж.) послужила його стаття «З кінцем року», що містила деякі роздуми та поради «російським» українцям щодо кращої організації просвітницької роботи серед трудового народу — господарської, історико-національної, політичної та суспільної. Головне, відзначав публіцист, працювати з народом і для народу, «адже упадок абсолютизму в Росії буде не нині, то завтра, а конституційна управа дає поле готовим до конкуренції». Леся Українка не забарилася з відповіддю (стаття «Не так тії вороги, як добрії люди», опублікована в часописі «Житє і Слово» 1896 р. (Т. 6. С. 244—250), стверджуючи, що Франко безпідставно докоряє українським радикалам у невмінні і небажанні працювати з народом, не володіючи знанням реалій. Стаття у відповідь п. н. «Коли не по конях, так по оглоблях» (Житє і Слово. 1896. Т. 3. Кн. 1. С. 16—17) транслює коректну і виважену аргументацію публіциста в ході дискусії. Він переконаний: «... радикальний рух з певними модифікаціями можливий у Росії. ... тільки такий рух може пробудити українську націю в Росії».

І. Франко, передчуваючи грізну воєнну небезпеку для світу ще наприкінці ХІХ ст., у статті «Теперішня хвиля а русини», опублікованій у львівській газеті «Діло» (1883. 29 верес.—11 жовт.), наголошував: справа українців — бути готовими до «великих і грізних випадків», які «пронесуться над східною частиною Європи». Насамперед — це строгий аналіз своїх хиб і невтомна праця для на-

роду, бо лише це дозволить «в добру пору порушити цей народ до смілої і рішучої акції в імені його власних потреб і ідеалів, і то таких, які він в тій хвилі добре розуміє і живо масою відчуває» [16, с. 217].

Роздуми публіциста щодо лояльності галицько-руського народу до австрійської влади («лояльність правдива, тверда і кріпка серед всяких покус — не є чувством абстрактійним і платонічним, вона мусить випливати іменно з ясного почуття забезпеченості народних інтересів при данім ладі» [16, с. 219]) органічно спричиняють його ж пропозицію Австрії «зробити з Галицької Русі центр національний для цілої розчтетвертованої Русі» [16, с. 218]. Якщо забезпечити політичні, економічні та культурні потреби українства, тоді воно візьме на себе найбільші удари воєнної бурі, захищаючи панівний лад.

І. Франко усвідомлював увесь трагізм роз'єднаного народу, позбавленого державного опертя: «Найтяжча рана, котра тепер обезсилює нас тут в Галичині, — це розчтетвертовання нашої землі і нашого народу і цілковита відірваність наша від величезної маси братів наших за кордоном» [16, с. 218].

У статті «З новим роком (1897)», опублікованій у часописі «Житє і Слово» (1897. Т. 6. Кн. 4. С. 1—12), І. Франко, зауважуючи, як народ прагне домогтися справедливості, «шукає іскри просвіти й науки», закликає насамперед «не одиницями, не партіями, а всім народом, усіма силами подумати над тим, щоб завести і піддержувати в Галичині, на Буковині, на Угорській Русі... систематичну, не дилетантську, свідому політичну роботу: усвідомлення, підношення і організування мас народних» [13, с. 359].

Ще один важливий момент для подальшого енергійного поступу — це плекання систематичної наукової праці, організованої Науковим товариством ім. Шевченка під орудою М. Грушевського, яка, до слова, встигла заслужити визнання за кордоном. Невтомної праці потребувала також справа налагодження тісних взаємин публіки та письменництва: «... не собою... повинні ми зацікавити публіку, а розбуркати в ній ідейне, духовне життя, бажання освіти і поступу, бажання естетичних вдоволень — ті основні точки всякої літературної продукції» [13, с. 366].

На початку року Франко оптимістично пропонує українській інтелігенції, особливо молодій, широкий засяг посьвятної роботи, аби формувати національну свідомість, національну ідентичність, окреслювати національні пріоритети. У публікації постійним референдом звучить його твердження про те, що саме на ниві культури і політики твориться незалежна будуччина народу.

І. Франко усвідомлював, що середовище галицьких русинів, перебуваючи у той час під прицільним впливом російських панславистів, польських шовіністів, галицьких москвофілів, неспроможне визначитися стосовно засадничих речей — національної ідентичності, батьківщини, мови. Тож усе життя він присвятив «здвигненню нашої національної будови». І саме тоді, коли буде сформована національна спільнота (нація) як «суцільний культурний організм», асиміляційна діяльність інших націй зазнає твердої відсічі — такий орієнтир для співпраці селян та інтелігенції пропонує публіцист.

У статті «Двоязичність і дволичність», опублікованій у «Літературно-Науковому Вістнику» (1905. Т. 30. Кн. 1—3. С. 231—244), І. Франко, різко-негативно оцінюючи москвофільство в Галичині загалом та його ідейних творців зокрема, заторкнув одне важливе питання: людина та її рідна мова. На його думку, існує глибинний зв'язок «людської психіки... з дивно органічними системами звуків, що називаємо рідною мовою». І хоча раціоналісти переконують, що потрібно вибирати «зручну» мову для комунікації з найбільшою кількістю людей, щось у людській природі каже: «Pardon, ти не маєш до вибору; в якій мові вродився і виховався, тої без окалічення своєї душі не можеш покинути, так як не можемо замінятися з ким іншим своєю шкірою» [11, с. 265]. Саме внутрішнє роздвоєння, зумовлене відірваністю від рідної землі, мови, традицій, призвело сповідників москвофільської ідеології до відчуження від них рідного народу.

Стаття «Ukraina irredenta», опублікована у журналі «Жите і Слово» (1895. Т. 4. С. 470—483), мала полемічно-рецензійний характер як відгук на надруковану 1895 р. однойменну статтю (а згодом — і книгу) галицького соціаліста марксистської орієнтації Юліана Бачинського, що виклав своє бачення національно-політичної незалежності України. Розглядаючи спірні аспекти публікації Ю. Ба-

чинського, І. Франко запропонував власне трактування політичного, економічного, культурного поступу українства починаючи з Унії, укладеної з Польщею. «Московська “плеть” була так само дошкульна, як польська нагайка, та тільки гнала українську націю не на шлях поступу і цивілізації, а в безодню темноти і застою» [17, с. 247]. Панування Австрії, гноблення Польщею, знесення панщини, «оживляючий» вітер ідей зі Східної України, ідеологія Кирило-Мефодіївського товариства, творчість Т. Шевченка і М. Драгоманова — ось шлях, який пройшла еволюція національної свідомості заради досягнення кінцевої мети — національного ідеалу.

Повз увагу І. Франка не пройшло намагання Ю. Бачинського послуговатися марксівською «термінологією»: «Автор без ніякої майже оговорки оперує соціал-демократичними термінами “буржуазія”, “пролетаріат”, так немовби ті соціальні типи в Галичині виступали так чисто, як у марксовім “Капіталі”. За проводом Енгельса та Каутського автор викладає “матеріалістичний світогляд”, в котрім знаходяться готові формули для вияснення найскладніших явищ історичних: релігія — це витвір буржуазії, національність — це витвір буржуазії, національна держава — це витвір буржуазії і т. д.» [17, с. 260—261]. Висловивши критичні зауваження і міркування, І. Франко усе ж таки оцінив працю Ю. Бачинського «як факт нашого політичного життя, як прояв національного почуття і національної свідомості, хоч прояв цей і прибраний наразі в доктринерську тогу» [17, с. 261—262]. Публіцист переконаний: якщо потреби людей або «матеріального життя» спричиняють історичні зрушення, «то справа ця (потреба політичної самостійності України. — *О. К.*) вийде на порядок денний політичного життя Європи і не зійде з нього, поки не осушаться» [17, с. 262].

Припинивши своє членство у радикальній партії 1895 р., І. Франко зосередився, зокрема, на критиці певних марксистських постулатів щодо керівної рушійної сили пролетаріату та інтернаціонального характеру соціал-демократичних організацій.

Серед публікацій означеної тематики — стаття «Із історії робітницького руху в Австрії» (В наймах у сусідів. 1914. С. 30—37) про вихід у світ брошури Н. Обервіндера «Соціалізм і соціальна політика», трактована І. Франком як цікавий факт тогочасної суспільної боротьби в Німеччині та Австрії. На переконання публіцис-

та, помилки Обервіндера — плекання централістичного напрямку в організації суто німецьких робітничих структур, ігнорування слов'янських народів, небажання залучати до політичної діяльності селянство (навіть німецьке!) — призвели, зрештою, до закономірного фіналу — роздору і розколу в організації. Стаття завершується своєрідним попередженням щодо небезпеки, яка насувається не лише на Австрію: у країні створена потужна соціал-демократична організація, яка, підтримуючи «дуже близькі зносини з соціал-демократією Німеччини, і виробила собі програму, основу на доктринах Маркса та Енгельса, в якій, незважаючи на її мниму свободолюбність, у основі лежить ідея деспотизму та поневолення не тільки тіл, але ще більше душ і думок людських. Зріст тої організації в Австрії я вважаю великим нещастям для сеї монархії та для всіх народів, яких члени пристають» [14, с. 354].

Стверджуючи: «Соціалізм — велике культурне надбання новіших часів», І. Франко у статті «Соціалізм і соціал-демократизм» (опублікована у часописі «Житє і Слово» (1897. Т. 6. Кн. 4. С. 265—292) докладно аргументує це розглядом праць, присвячених широкому комплексу соціалістичної проблематики. Блискучий аналіз теорії додаткової вартості та матеріалістичного розуміння історії, право відкриття яких нібито належить Карлу Марксу та Фрідріху Енгельсу, підтвердив необ'єктивність цього твердження.

Оперуючи значними статистичними даними та викладками, публіцист переконливо демонструє некомпетентність соціал-демократів у тлумаченні соціальних та економічних процесів. Характеризуючи, зокрема, всевладство держави, він наголошує, що соціал-демократичні законодавці «дурять себе і других, твердячи, що їх держава демократична, по-воєнному зорганізована, з захованою системою плати має ще якийсь зв'язок з соціалізмом. ... Замість емансипації ви бажаєте завести дисципліну і субординацію, замість солідарності — порядок і тісноту казарми, замість економічної рівності — привілеї, і через це ви зрадили справу народів, домагання терплячої людськості» [15, с. 399].

Розглядаючи розвиток соціалістичного руху від філантропії до «світогляду поколінь учених» і «релігії мас» у статті «До історії соціалістичного руху» (Літературно-Науковий Вістник. 1904. Т. 25. Кн. 7. С. 134—152), І. Франко прагне привернути увагу українця

до справжньої суті соціалізму і діяльності соціалістичних організацій. Його мета — неупереджено дослідити новий «історичний» соціалізм, проповідуваний К. Марксом та Ф. Енгельсом у «Маніфесті комуністичної партії». Однак чи є критичні і програмні положення маніфесту інтелектуальною власністю його авторів? Для визначення істини публіцист пропонує увазі читачів статтю В. Черкезова, який стверджує, що автором первісного оригінального тексту 1843 р. (використаного без подання джерела Марксом та Енгельсом) був фур'єрист Віктор Консідеран [12, с. 407]. Аргументоване порівняння текстів обох маніфестів виразно доводить факт плагіату, що не робить честі цим борцям за справедливість. Завершуючи статтю, І. Франко акцентує викриття легенди про їх месіанство та непомильність, про те, що вони дали «нове євангеліє робочому народові всього світу». Важливо також, щоби і прихильники, і опоненти цієї ідеології, ознайомившись з такими неприємними фактами, зменшили «партійну заїлість і фанатизм», що полегшить порозуміння, а через «це й працю для досягнення великого ідеалу — соціальної справедливості на ґрунті гуманного чуття» [12, с. 423].

Ще у ХХ ст. теорія і практика втілення у життя марксистської ідеології, зазнавши нищівної критики з боку інтелектуалів — представників наукових і творчих спільнот різних країн, продемонструвала свою неспроможність створити ідеальну державу з ідеальним суспільним ладом для трудового народу. Однак І. Франко прозріло передбачив ймовірність захоплення мільйонів людей цією антигуманною реакційною ідеологією, що зваблювала гаслами швидкого і радикального вирішення усіх проблем людства.

Наша суспільно-політична ситуація особливо вразлива тим, що Україна як незалежна держава з'явилася на територіях, особливо постраждалих від комуністичних експериментів. Роки незалежності засвідчили, що країна, позбувшись комуністичного митного і розпочавши побудову нового, базованого на демократичних цивілізованих засадах, світу, знову може опинитися перед небезпекою соціальних збурень. Адже неприйнятні в сучасному світі прояви, так би мовити, дикого капіталізму, що опирається вимогам часу перетворитися в соціально відповідальний, підсилені виразним розшаруванням суспільства, зубожінням, зростанням безробіття та

іншими загрозливими чинниками, цілком ймовірно зможуть детонувати ці руйнівні процеси, що є вдячним ґрунтом для появи і поширення впливу комуністичної «релігії» з її пропозиціями «швидко і справедливо» вирішити усі світові проблеми. А з'явитися в іпостасі рятівника держави (світу) знайдеться достатньо охочих — світова історія наведе приклади.

Перебудова світу під вольовим началом трудового сегмента людської популяції не повинна відбутися — на такі роздуми нашої читачів публікації І. Франка, що викликали вкрай негативну реакцію «відповідальних за чистоту ідеології радянської доби». Наприклад, він стверджує, що взаємини буржуазії та пролетаріату не мали характеру жорсткого протистояння. На його думку, К. Маркс, стоячи на засадах безкомпромісної класової боротьби, наполягав, що створення безкласового суспільства як мети пропагованої ним ідеології, можливе лише після успішного завершення боротьби за знищення капіталізму. Історія перебудови світу на засадах класової ненависті, зокрема створення і розвалу СРСР, його сателітів — держав соціалістичної співдружності та інших країн-прилипал, підготовуваних ним заради власних інтересів, засвідчує і полемічну, і наукову правоту І. Франка — вченого й публіциста.

Отже, заборонені у радянську добу публіцистичні твори І. Франка, ґрунтовно проаналізовані, не тільки сприяють поглибленому усвідомленню значення його творчості для вибору українством європейського шляху розвитку в історичному контексті, а й підтверджують вражаючу суголосність його поглядів на майбутнє України та викликів нашого часу.

Його погляди та ідеї надзвичайно конструктивні та прагматичні для подальшого успішного розвитку Української держави, бо, на жаль, переступивши поріг третього тисячоліття, українство продовжує рухатися ніби зачарованим колом, не засвоївши вповні трагічних уроків минувшини, зокрема програних національно-визвольних змагань 1917—1921 рр.

Проблематика аналізованих Франкових текстів (майже всі вони охоплюють великий пласт питань насамперед національного усвідомлення, згодом — утвердження України як держави в умовах загроженого геополітичного світу, особливо — Російської імперії) сьогодні тривожно перегукується із сучасними реаліями. Франко

прозорливо передбачив продовження традиційної імперської (а чого ж, як не відновлення «великої держави» — зниклого з карти світу СРСР, прагне В. Путін?) політики руйнування та визискування щодо інших — нових і незалежних держав. Вистражданим є і його переконання, що, тільки отримавши достойний відпір (Фінляндія, Литва, Польща), цей державний монстр змушено пригальмує свої загарбницькі поривання.

У цьому контексті мусимо визнати: ці болючі проблеми не вирішені остаточно і досі також і через те, що українство як політичну національну спільноту творять не лише палкі пасіонарії, достойні та працьовиті люди, віддані рідній землі, представники інших народів, що є свідомими громадянами держави Україна, а й тисячі і тисячі інших, які соромляться свого походження, не почувуючись українцями, вороже сприймають ідеї та ідеали, духовну спадщину народу... Саме такі ментально (манкуртно!) чужі (бо виростили на інших цінностях, насамперед — радянських, а в часи незалежності — і на плеканих імперських, «русскомирських»), а також ті, що так і не змирилися з духом часу, продовжуючи всюди бачити «родимую Русь», і є тим обтяжуючим фактором, що й дотепер не дає змоги завершити нарешті історичний етап входження України в коло вільних і процвітаючих держав.

1. *Грицак Я.* Дух, що тіло рве до бою (Спроба політичного портрета Івана Франка). Львів: Каменяр, 1990. 176 с.
2. *Дорошенко В.* Іван Франко. Львів: Громада, 1924. 32 с.
3. *Забужко О.* Філософія української ідеї та європейський контекст: Франківський період. Київ, 1992. 123 с.
4. *Кравців Б.* Суспільно-політичні погляди Івана Франка і радянське франкознавство // Іван Франко про соціалізм і комунізм: рецензії і статті 1897—1906. Нью-Йорк: Пролог, 1966. С. 3—8.
5. *Медвідь Ф.* Ідеал національної самостійності в трактуванні Івана Франка // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин: матеріали міжнар. наук. конф. Львів, 1998. С. 169—173.
6. *Мельник Я.* І остання часть дороги... Іван Франко: 1908—1916. Дрогобич: Коло, 2006. 439 с.
7. *Нечитайло М.* Іван Франко та Михайло Грушевський про національний ідеал // Михайло Грушевський та Західна Україна: доп. та повідомл. наук. конф. до 100-річчя діяльності М. Грушевського. Львів, 1995. С. 273—277.

8. Семків О. Іван Франко: немарксистські погляди. Львів, 1996. 110 с.
9. Синичич Г. Концепція політичної самостійності України у публіцистиці Івана Франка. URL: http://www.kameniar.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/zbirnyk07/Zbirnyk07_Synychych.htm.
10. Франко З. Передмова // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 4—20.
11. Франко І. Двоязичність і дволичність // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 263—277.
12. Франко І. До історії соціалістичного руху // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 400—423.
13. Франко І. З новим роком (1897) // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 356—368.
14. Франко І. Із історії робітничого руху в Австрії // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 348—355.
15. Франко І. Соціалізм і соціал-демократизм // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 370—399.
16. Франко І. Теперішня хвиля а русини // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 214—219.
17. Франко І. Ukraina ingredienta // Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до збір. тв. у 50 т. / упоряд.: З. Т. Франко, М. Г. Василенко. Львів: Каменярь, 2001. С. 245—262.

References

1. Hrytsak, Ya. (1990). *Dukh, shcho tilo rve do boiu (Sproba politychnoho portreta Ivana Franka)* [The spirit that spur the body up to fight...: An essay of a political portrait of Ivan Franko], Lviv, Kameniar, 176 s. (in Ukr.).
2. Doroshenko, V. (1924). *Ivan Franko*, Lviv, Hromada, 32 s. (in Ukr.).
3. Zabuzhko, O. (1992). *Filosofia ukrainskoi idei ta yevropeyskyi kontekst: Frankivskyi period* [A philosophy of the Ukrainian idea and the European context: the Franko's period]. Kyiv. (in Ukr.).
4. Kravtsiv, B. (1966). *Suspilno-politychni pohliady Ivana Franka i radianske frankoznavstvo* [Socio-political views of I. Franko and the Soviet I. Franko

- studies], *Ivan Franko pro sotsializm i komunizm: retsenzii i statti 1897—1906*, Niu-York, Proloh, s. 3—8. (in Ukr.).
5. Medvid, F. (1998). Ideal natsionalnoi samostiinosti v traktuvanni Ivana Franka [Ideal of nationalistic independence in I. Franko's treating], *Ivan Franko — pysmennyk, myslytel, hromadianyn: materialy mizhnar. nauk. konf.*, Lviv. (in Ukr.).
  6. Melnyk, Ya. (2006). *I ostannia chast dorohy... Ivan Franko: 1908—1916* [And the last part of the path... Ivan Franko: 1908—1916], Drohobych, Kolo, 439 s. (in Ukr.).
  7. Nechytaliuk, M. (1995). Ivan Franko ta Mykhailo Hrushevskyyi pro natsionalnyi ideal [Ivan Franko and Mykhailo Hrushevskyyi about the national ideal], *Mykhailo Hrushevskyyi ta Zakhidna Ukraina: dop. ta povidoml. nauk. konf. do 100-ricchia diialnosti M. Hrushevskoho*, Lviv, 1995, s. 273—277. (in Ukr.).
  8. Semkiv, O. (1996). *Ivan Franko: nemarksystski pohliady* [Ivan Franko: non-Marxist views], Lviv, 110 s. (in Ukr.).
  9. Synychych, H. *Kontseptsiia politychnoi samostiinosti Ukrainy u publitsystytsi Ivana Franka* [The concept of political independence of Ukraine in the I. Franko's publicism]. Retrieved from http://www.kameniar.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/zbirnyk07/Zbirnyk07_Synychych.htm. (in Ukr.).
  10. Franko, Z. (2001). Peredmovna [A foreword], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 4—20. (in Ukr.).
  11. Franko, I. (2001). Dvoiazychnist i dvolychnist [Bilingualism and hypocrisy], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 263—277. (in Ukr.).
  12. Franko, I. (2001). Do istorii sotsialistychnoho rukhu [To the history of Socialism movement], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 400—423. (in Ukr.).
  13. Franko, I. (2001). Z novym rokom (1897) [With new year (1897)], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 356—368. (in Ukr.).
  14. Franko, I. (2001). Iz istorii robitnytskoho rukhu v Avstrii [From the history of the workers' movement in Austria], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 348—355. (in Ukr.).
  15. Franko, I. (2001). Sotsializm i sotsial-demokratyzm [Socialism and social-democratism], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr.*

- tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 370—399. (in Ukr.).
16. Franko, I. (2001). Teperishnia khvyliia a rusyny [The contemporary wave and Ruthenians], *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 214—219. (in Ukr.).
17. Franko, I. (2001). Ukraina irredenta, *Franko I. Mozaika: Iz tvoriv, shcho ne vviishly do zibr. tv. u 50 t.*, uporiad.: Z. T. Franko, M. H. Vasylenko, Lviv, Kameniar, s. 245—262. (in Ukr.).

Olga Katola

THE PUBLICISM OF IVAN FRANKO: SEDITIOUS THOUGHTS AT THE BACKGROUND OF MODERNITY

The article seeks to analyze a little-known publicism of I. Franko. It was prohibited in the period of the Soviet totalitarianism, and was made available for research only during the modern era of history of Ukraine. Publicistic articles of I. Franko covering problems of emergence, molding and development of the Ukrainian state, contain deep reflections on ultimate need of its existence as a fundamental basis for progress and prosperity of the Ukrainian people. A necessity of studying the indicated publicistic works is determined not only by restoration of historical justice, but also awareness of their resonance with many contemporary Ukrainian problems rooted in the very old times and yet awaiting their solutions. Furthermore, Ukraine faces new challenges — a need to make up the lost time to preserve and strengthen its positions in complex world geopolitical situation; overcoming tough economic dependence on other countries; war with the Russian Federation, a problem of not nominal, but real unity of the country, as well as spiritual one. Ivan Franko is regarded as one of the first critics of the essential flaws of scholarly socialism, communist concept of state, social and democratic doctrines. He considers in his publicistic articles, a vulnerability of the Marxism theory, as well as raises issues with academic integrity of its creators (specifically, attribution of other scholars' copyright).

Keywords: Ivan Franko, publicism, national ideal, state independence, Malorussianism, Moscowphilism, social-democratic ideology, historical memory, challenges of modernity.